

Шевчук Л. Т.
*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри туризму
ЗВО «Львівський університет бізнесу та права»*

Шевчук Я. В.
*доктор економічних наук,
старший науковий співробітник, доцент,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Університету економіки і підприємництва, м. Хмельницький*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-254-1-21>

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДИТЯЧОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ НОВИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

У ХХІ столітті з'явилася нова низка викликів, які впливають, причому здебільшого негативно, на дитяче здоров'я України. З соціально-економічної точки зору збереження і відтворення здоров'я населення дитячого віку є надзвичайно важливим завданням сьогодення, оскільки саме дитяче населення в недалекому майбутньому стане фундаментом формування запасів праці, необхідних для розбудови держави.

Зазначимо, що ще перед широкомасштабним військовим вторгненням Росії в Україну, здоров'я населення України суттєво погіршилося. Це відмічено в «Концепції Загальнодержавної програми “Здоров'я – 2020: український вимір” [3]. Зокрема у цьому документі відзначається наступне: «медико-демографічна ситуація, що склалась останнім часом в Україні, свідчить про незадовільний стан здоров'я населення, який проявляється у низькій народжуваності порівняно з високим рівнем смертності, насамперед чоловіків працездатного віку, від'ємному природному прирості населення, а також високому рівні поширеності хронічних неінфекційних захворювань». При цьому наголошується, що на такі захворювання страждає до 60 відсотків дорослого та майже 20 відсотків дитячого населення. Очікувана тривалість життя при народженні в 26 країнах Європейського регіону, за даними ВООЗ, становить більш як 75 років, тоді як в Україні лише у 2010 році вона перевищила рівень 70 років. За даними Держстату, середня очікувана тривалість життя при народженні в Україні у 2009 – 2010 роках становила 70,44 року (65,3 року для чоловіків та 75,5 року для жінок)” [3].

Не випадково Мінохоронздорів'я на той час з тривожністю відзначало, що в Україні росте хворе покоління дітей [2] і наголошувало, що, якщо не вжити негайних заходів, спрямованих на поліпшення ситуації, то може відбутися перетворення народу України в безлику, сіру, індиферентну масу без коріння і без майбутнього. Адже, держава, в якій зростає захворюваність дітей, в якій діти не можуть витримувати навантажень на уроках фізкультури, в якій діти хворіють на алкоголізм і наркоманію, не має майбутнього [2].

При цьому у згаданій Концепції дається роз'яснення щодо причин такої ситуації: «Існуюча система охорони здоров'я не в повному обсязі задовольняє потреби населення у високоякісній та ефективній медичній допомозі. Реформи, які проводилися до цього часу в галузі охорони здоров'я, не дали бажаного результату у зв'язку з тим, що носили непослідовний, переважно фрагментарний характер, в цілому не змінюючи застарілу з часів планової економіки систему надання медичної допомоги, що не дало можливості адаптувати її до ринкових відносин в національній економіці» [3].

Військовий напад росії на Україну підтвердив висновки міжнародних організацій про те, що найгострішим викликом дитячому здоров'ю у цілому світі стали війни, військові конфлікти, військова агресія. Зокрема, як зазначається в доповіді Організації Об'єднаних Націй про вплив збройних конфліктів на дітей «цивільне населення в усьому світі все частіше і більшою мірою зазнає негативного впливу війни. Половина з них – це діти та підлітки, які не досягли повноліття (Machel 2001). За даними ЮНІСЕФ у період між 1985–1996 роками, 2 мільйони дітей було вбито під час війни, 4–5 мільйонів отримали інвалідність або серйозні поранення, 12 мільйонів дітей було переміщено або позбавлено дому, а ще мільйон втратили батьків або були з ними розлучені (Machel 1996)» [1].

Україна не стала винятком. Війна не тільки поглибила негативні риси дитячого здоров'я, але й сформувала нові виклики негативного впливу на здоров'я дитячого населення України. Серед цих викликів найгострішими є такі, як:

- загибель обох або одного з батьків на окупованих територіях, чи при захисті своєї країни;
- загибель самих дітей і скорочення за рахунок цього кількості дитячого населення країни;
- викрадення українських дітей і вивіз їх на територію країни агресора;

- вивезення дітей за межі країни в інші країни світу з метою їх порятунку від загибелі;
- зростання тривожності у дітей через спрацювання засобів сповіщення про ймовірний напад з повітря у місця їх перебування;
- ускладнений навчальний процес і тривожне перебування в дитячих дошкільних закладах через наявні та ймовірні атаки ворога з повітря у будь-якій точці України;
- тривожність через усвідомлення дітьми можливість втрати батьків, родичів, даху над головою, елементарних побутових умов тощо;
- зростання кількості дітей з особливими освітніми потребами які потребують корекції та надання постійної допомоги у навчанні в інклюзивних класах та групах.

Перелік викликів можна було б продовжити, але і названих достатньо для того, щоб усвідомити силу і вагу стресів, які переживають діти та передбачити ймовірні наслідки їх дії. Але, найголовніший висновок, який випливає із сказаного вище, є те, що погіршення здоров'я дитячого населення України є загрозою національній безпеці України та збереженню генофонду нації.

Саме тому, незважаючи на війну і необхідність сконцентрувати усі ресурси на перемогу над ворогом важливо вже зараз повернути увагу до проблеми здоров'я дитячого населення владних структур, науковців, спеціалістів найрізноманітніших профілів та громадськості. Дещо робиться в цьому напрямку, але безумовно цього замало. Проте часто навіть прості поради можуть забезпечити відносну психічну стійкість населення, у тому числі і дитячого. Наприклад, Центр протидії дезінформації при РНБО України наводить кілька корисних порад, як долати емоційне виснаження під час війни:

1. За будь-якої можливості спати, навіть якщо вам здається, що не втомилися.
2. Вживати більше води.
3. Робити інформаційні паузи у читанні новин та перегляді соцмереж.
4. Намагатися якомога менше шкодувати за матеріальними речами.
5. Складати плани щодо того, що можна буде зробити після нашої перемоги.
6. Замість новин говорити близьким «Я тебе люблю» та обіймати їх.
7. Посмішка та жарти – найкращий захист від стресу [5].

Педіатр Марина Маменко наголошує, що важливо бути подалі від бойових дій і це є «золотим» правилом для батьків, які дбають про своїх дітей [4].

Слід мати на увазі і батькам і громадськості, що діти переселенців є в зоні дуже високого ризику з огляду на ймовірну захворюваність. У місцях концентрації переселенців важливо вести соціально-економічну роботу з метою надання різнопланової підтримки, у тому числі й психологічної, переселенцям для підтримання їх здоров'я і здоров'я їх дітей.

Важливо наголосити, що незважаючи на всі труднощі сьогодення, вже і негайно в нинішніх умовах важливо обґрунтувати і реалізувати ідею формування дитячого здоров'я як важливого внеску у перспективний розвиток українського народу. Тільки фізично і психічно здорові діти можуть забезпечити передачу генів нації у майбутнє.

Література:

1. Вплив війни. URL: <https://warchildhood.org/ua/impact-of-war-on-children>.
2. В Україні росте хворе покоління дітей. *Новини України*. 31 травня 2010. URL: <http://ua.for-ua.com/ukraine/2010/05/31/182334.html>.
3. Концепція Загальнодержавної програми “Здоров’я – 2020: український вимір” / Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2011 р. № 1164-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/244717787>.
4. Педіатр Марина Маменко: Бути подалі від бойових дій – "золоте" правило для батьків, які дбають про своїх дітей. URL: <https://www.unian.ua/health/pediatr-marina-mamenko-buti-podali-vid-boyovih-diy-zolote-pravilo-dlya-batkiv-yaki-dbayut-svojih-ditey-11923677.html>.
5. Як долати емоційне виснаження під час війни. URL: <https://bashtanskaotg.gov.ua/news/yak-dolati-emotsine-visnazhennya-pid-chas-vini-2022-03-23>].